

Lustrační zákon a problematika s ním spojená

25.července 2006 Petr Židek

Jakýmsi impulsem při mém výběru tématu této eseje byla slova Jiřího Paroubka, který lustrační zákon považuje za již nadbytečný. Doslova pravil: „Lustrační zákon splnil svoji roli a ochránil v prvních letech demokratického režimu, řekněme, státní správu, veřejné instituce před potencionálním vlivem agentů Státní bezpečnosti ... Já osobně bych podpořil, pokud bych byl poslancem, jeho zrušení.“ Na něj však naštěstí ihned ostře reagoval předseda Senátu Parlamentu České republiky Přemysl Sobotka: „S velkým znepokojením reaguji na souhlasné stanovisko premiéra Paroubka a jeho podporu zrušení lustračního zákona. Jeho postoj jen opět potvrzuje, že ČSSD pod vedením současného premiéra směřuje ke spolupráci s komunisty. Paroubkovo přitakávání těmto návrhům je buď souhlasem s praktikami KSČM nebo politickým obchodem bez jakýchkoli skrupulí. Sám nevím, co je pro tuto zemi horší. Zda premiér, který se staví za komunistickou tajnou bezpečnost nebo premiér, který s cynismem dělá z politiky obchod a já dodávám, velmi pochybný a špinavý obchod. Velmi naléhavě, vahou své ústavní a politické funkce, i osobní rolí, se zasadím o to, aby ke zrušení lustračního zákona nedošlo, a aby bývalé STB nebyly uvolněny ruce, jak si přeje KSČM spolu s premiérem Jiřím Paroubkem.“

Smysl lustračního zákona

Lustrační zákon jednoduše řečeno stanovuje podmínky pro výkon některých funkcí ve státních orgánech a organizacích. Především z těchto funkcí vylučuje spolupracovníky a příslušníky Státní bezpečnosti, příslušníky Lidových milicí, Vojenské kontrarozvědky a funkcionáře předlistopadové KSČ.

Lustrační zákon lidé chápou různě. Tento zákon je nepříjemný a překážející určitým skupinám lidí a některým politickým stranám a uskupením. Je zcela jasné, že se jedná o ty osoby a tu část politického spektra, která má řadu svých podpůrců, příznivců a rádobý možných politických kádrů právě z řad členů a spolupracovníků Lidových milicí, Státní bezpečnosti, Vojenské kontrarozvědky a různých komunistických tajemníků. Pak právě pro ně je tento zákon velkou překážkou. Je ale zcela jistě potřeba oněm skupinám tohoto typu takové překážky vytvářet. Rozhodně nejsem naivní, abych si myslel, že se určité struktury organizací, před kterými nás má lustrační zákon chránit, nezachovaly dodnes a vesele fungují dál. Především ti, kteří měli „určité“ schopnosti a jistě jich mezi nimi nebylo málo, dokáží i v dnešní době mezi sebou obratně spolupracovat. Daří se jim to jak na poli politickém, tak ve sféře ekonomické. Soudruzi z KSČM, ale i mnozí pánové z ČSSD si jistě nedělají problémy, zda jejich kontakty či zdroje informací pocházejí z této oblasti.

Lustrační zákon byl napsán a odhlasován tak, jak to ve své době svým složením umožnilo Federální shromáždění a to základní, co by měl obsahovat, jistě obsahuje. Mnohem horší hodnocení podle mého názoru ale zaslouží mechanismy, které se měly postarat o uvedení lustračního zákona do praxe.

Jak lze také získat nezávadnou lustraci...

Jak je vlastně možné, že se některým lidem podařilo nezávadné lustrační osvědčení získat? Variant jak k tomu mohlo dojít je hned několik. Jednou z možností je, že svazek, ve kterém byl agent nebo spolupracovník uveden, byl skartován. Skartovány byly jistě v první řadě takové dokumenty, které mohly odhalit ty nejdůležitější spolupracovníky a ne ty, kteří byli pouhými pěšáky na šachovnici. Podle mého soudu, čím výše byl v hierarchii tajných služeb spolupracovník umístěn, tím lépe byl a je proti lustracím chráněn. Důvod je prostý. Jestliže jsem ve vedení nebo alespoň na pozici blízké

k vrcholu, je jen málo lidí, kteří mě znají. V tomto případě můžeme jeho identitu rozkrýt zřejmě pouze pomocí registračního protokolu, kde by měli být uvedeni všichni agenti. Pokud vím, tak registrační protokoly skartovány nebyly.

Další skupinou lidí, na které lustrační zákon jaksi nedosáhne, jsou takzvaní důvěrníci a držitelé krycích adres, kteří žádnou spoluprací podepisovat nemuseli. Přitom to byl poměrně široký okruh lidí, mezi kterými byla řada těch, co spolupracovali velmi aktivně. Na druhou stranu zahrnoval i občany, kteří ani nemuseli tušit, že do kontaktu s STB přišli. Držitelé krycí adresy museli spolupracovat zcela vědomě, protože jen těžko nám může někdo vyprávět, že mu domů na jeho adresu chodily ze zahraničí dopisy od pro něj neznámých lidí, a on je předával dál agentům STB a nevěděl co dělá. Na rozdíl od nich mnozí důvěrníci v tak jasné situaci nebyli. A tady si myslím, že by nám měl lustrační zákon nabídnout možnost a způsob, jak prokázat, zda důvěrník spolupracoval, či nikoli. Zákon by takovýmto spolupracovníkům měl nařídít, aby si svůj spis, který na ně STB vedla, vyžádali a následně ho zveřejnili. Pokud tak neučiní, neměli by mít možnost ucházet se či pracovat na pozici, kde lustrační zákon vyžaduje čistý štít.

Další možností jak obejít lustrační zákon je, nechat si lustrační osvědčení jednoduše zfalšovat. Podle toho kolik takto zfalšovaných osvědčení v minulých letech spatřilo světlo světa, nebude jejich výroba problémem, asi ani pro méně zručného padělatele. Zde se nám nabízí možnost, aby tato listina měla spolehlivější ochranné prvky, jako je například nálepka s hologramem. Musíme si uvědomit, že toto osvědčení je jedním z dokumentů, které jeho držiteli určitým způsobem může umožnit přístup k informacím, týkajících se bezpečnosti státu. Proto se dá předpokládat, že v souvislosti s ochrannými prvky nejde o zbytečné plýtvání prostředků z kapes daňových poplatníků.

Další technicky poměrně jednoduchý prvek ochrany je uvedení číselné řady jako je tomu například u cestovních pasů. Tím bychom eliminovali i možnost nákupu čistých lustračních osvědčení, o které v minulosti spekovala určitá média.

Teorie a praxe lustračního zákona

Zkusme se zabývat daleko podstatnější otázkou v souvislosti s lustračním zákonem. Tento zákon, jak už jsem v úvodu uvedl, nás má mimo jiné chránit před agenty Státní bezpečnosti a Vojenské kontrarozvědky. Jenomže ani STB ani VKR nebyly orgány, které by byly na vrcholu té pyramidy, jenž řídila naši zemi po dobu více jak čtyřiceti let. Tyto orgány by sami o sobě nemohly fungovat, kdyby nepracovaly jako čísi nástroj, nebo chcete-li prodloužená ruka. Ten, kdo byl jejich, dalo by se říci, „zřizovatelem“, kdo je ovládal, komu sloužily a kdo jediný měl z jejich činnosti prospěch je přece všem známo, byli to komunisté. Nesmíme samozřejmě zapomínat ani na Lidové milice, které se skládaly pouze z věrných a řádně prověřených soudruhů a jejichž členové si s takovou oblibou v rámci pracovní doby místo budování socialismu hráli na vojáky a byli připraveni v případě státního převratu nebo vzpoury bojovat po boku armády proti třídnímu nepříteli. Ne, že by to armáda samotná nebyla schopna při svém počtu vojáků zvládnout sama, ale už i tady viděli soudruzi hrozbu v tom, že ne všichni vojáci zůstanou loajální k socialistickému zřízení a právě v tuto chvíli měly nastoupit Lidové milice a bojovat proti těmto jednotkám.

Jediní ze širokého spektra komunistů, kterých se zákon dotýká a eliminuje jejich možnost dostat se do vyšších funkcí ve státní správě či do vedení organizací, v nichž má stát podíl, jsou ti, kteří v období od 25. 2. 1948 do 17. 11. 1989 byli tajemníkem Komunistické strany Československa nebo Komunistické strany Slovenska od stupně okresního nebo jemu na roveň postaveného výboru výše, členem předsednictva těchto výborů, členem ústředního výboru KSČ nebo KSS, členem Byra pro řízení stranické práce v českých zemích nebo členem Výboru pro řízení stranické práce v českých zemích, s výjimkou těch, kteří tyto funkce zastávali pouze v době od 1.1.1968 do 1.5.1969. Tolik lustrační zákon § 2 písmeno d). To se jeví jako celkem logické a dostačující a člověk by si mohl říci, že ti nejdůležitější a nejvíce nebezpeční propagátoři komunistických myšlenek jsou tímto vyřazeni ze

hry. Ale pozor! Dalo by se říci, že pravda je poněkud jiná. Zkusme si navodit určitou modelovou situaci. Soudruh XY pracoval například v letech 1982-1985 jako tajemník okresního výboru nějakého menšího okresního města, třeba na jihu Moravy. Jeho dlouholetý přítel, který se prosadil třeba v poslanecké sněmovně a získal tam určitý politický vliv, někdo dejme tomu na způsob bývalého poslance Krause, mu nabídne pomoc a pomůže mu dostat se na místo vlivného ministerského úředníka, který není vidět, a ani o něm není na veřejnosti slyšet, přesto tento úředník může mít obrovskou moc. Pokud bude sedět na té správné židli, může do jisté míry hluboce ovlivnit chod státu, jeho ekonomiku nebo bezpečnost. Řeknete si, že něco takového je zhola nemožné. Podle lustračního zákona přece tento člověk takovou funkci prostě vykonávat nemůže. Já jsem ale přesvědčen, že opak je pravdou. Jde totiž o to, že tento požadavek vyplývající z lustračního zákona, dokládá onen soudruh XY podle § 4 odstavce 3 pouze „čestným prohlášením“. Domnívám se, že pro řadu takovýchto lidí bude míra rizika, kterou bude představovat nepravdivé čestné prohlášení rozhodně nižší, nežli postavení, které se jim bude nabízet. Navíc, podle toho jak to u nás chodí, tak by měl tento člověk nanejvýš ostudu, z které by si stejně nic nedělal a o tom, že by došlo k nějakému soudnímu postihu si můžeme při tom, jak naše justice v současné době funguje, asi nechat jenom zdát.

Text je zkrácenou verzí závěrečné práce autora na LKA CEVRO